

Date: 19th December-2024

G'IJJAK: O'ZBEK MUSIQASINING AJRALMAS QISMI

Kimsanov Muhriddin

Respublika musiqa va san'at kolleji

G'ijjak – O'zbek xalq musiqasining eng qadimiy va eng sevimli cholg'u asboblardan biri bo'lib, o'zining betakror ovozi va ijro uslubi bilan o'zbek musiqasining ajralmas qismiga aylangan. Ushbu asbob nafaqat xalq musiqasining baland nuqtalarini ifodalovchi vosita, balki o'zbek madaniyatining chuqur ma'naviy, tarixiy va estetik qatlamlarini ham o'zida aks ettiradi. G'ijjakning tarixi, shakllanishi, o'ziga xos xususiyatlari va ijro amaliyoti haqida so'z yuritish, uning xalqimizning ma'naviy merosidagi o'rnini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

G'ijjak – o'zbek xalq musiqasining eng qadimiy asboblardan biri bo'lib, uning tarixi ming yillar davom etadi. G'ijjakning an'anaviy shakli turli xalqlarda, shu jumladan, O'rta Osiyo, Afg'oniston, Eron va Turkiyada keng tarqalgan. G'ijjakning ildizlari qadimgi turkiy xalqlarning musiqiy madaniyatiga borib taqaladi. Tarixiy manbalarda g'ijjakni o'ziga xos torli cholg'u asbobi sifatida ko'rish mumkin. G'ijjak O'zbekistonda ayniqsa, Buxoro va Samarqandda rivojlangan va o'zining eng yuksak shaklini topgan.

G'ijjakning an'anaviy shakllari, asosan, dastlabki davrlarda o'tkazilgan musiqiy an'analarda ishlatilgan. O'zbek xalqining folkloriga asoslanib ijro etilgan g'ijjak musiqalari, ko'plab og'zaki ifodalarda va hikoyalarda saqlanib qolgan.

G'ijjak – bu torli cholg'u asbobi bo'lib, odatda ikkita yoki uchta tor bilan ijro etiladi. G'ijjakning tuzilishi juda oddiy, lekin uning ovozi va ijro qilish usuli juda boy va rang-barang. G'ijjakning asosiy qismlari quyidagilardan iborat:

1. G'ijjakning asosiy qismi bo'lib, musiqa tovushini hosil qiladi. Tana odatda yog'ochdan tayyorlanadi va uning shakli oval yoki elips shaklida bo'ladi. G'ijjakning tana qismining ichki bo'shlig'i ovozni aniq va tiniq qilishda muhim rol o'ynaydi.

2. G'ijjakning torlari odatda ikkita yoki uchta bo'lib, ular torli cholg'u asboblari uchun an'anaviy materiallardan tayyorlanadi. Torlar uzunlikka qarab, turli xil tovushlar yaratadi.

3. G'ijjakning yuqori qismi, ya'ni qanoti va qopqog'i ijrochi qo'li bilan chalinadigan torlarni qoplaydi va tovush chiqarishda muhim rol o'ynaydi.

4. G'ijjakning ovozini chiqarishda odatda maxsus archini (qaychi) ishlatiladi. Bu vosita torni chalinish orqali musiqa asarini yaratishga yordam beradi.

G'ijjakning ijro uslubi o'ziga xos va boy bo'lib, uni o'zbek musiqasida juda keng ishlatiladi. G'ijjak asosan instrumental musiqaning asosiy vositasi sifatida ishlatiladi. G'ijjakni ijro etishda bir nechta usullar qo'llaniladi:

1. G'ijjak ijrochisi musiqaning ritmik strukturasi yaratish uchun tez va sekin tempda chalinadigan maxsus harakatlar bajaradi. G'ijjakning ritmi ko'pincha xalq musiqasining asosiy ritmik birligiga, ya'ni "maqom"ga mos keladi.

Date: 19th December-2024

2. G'ijjak ijrosida improvizatsiya katta o'rin tutadi. G'ijjak solisti ko'pincha musiqa asarining asosiy frazalaridan chiqib, o'z xohishiga ko'ra, yangi melodiylarni yaratadi. Bu, ayniqsa, o'zbek xalq musiqasida keng tarqalgan bir usuldir.

3. G'ijjakda musiqa asarlarining melodik tuzilmasi aniq va tushunarli bo'lishi kerak. Torlar orasidagi yengil va jadal harakatlar, yengil burilishlar va melodik cho'qqilar musiqaning ifoda va go'zalligini oshiradi.

4. G'ijjak ijrosida frazalar va uslublar muhim rol o'ynaydi. G'ijjak asarlari ko'pincha qat'iy shakllarga ega bo'lib, ijrochidan katta mahorat talab qiladi. Asarlar bir nechta bo'limlardan iborat bo'lib, ularni o'zgartirib ijro etish mumkin.

G'ijjak o'zbek mumtoz musiqasining ajralmas qismi bo'lib, maqom tizimining eng muhim cholg'u asbobi hisoblanadi. G'ijjak maqomlarning har bir janrida, jumladan, **shashmaqom, andijon maqomi** va boshqa ko'plab maqomlarda ishlatiladi. G'ijjakning ovozi, musiqaning to'liq va nozik ifodasini yaratishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Xalq musiqasida g'ijjak nafaqat solist sifatida, balki orkestrlar va ansamblarda ham ijro etiladi. O'zbek maqom san'ati va xalq musiqasining ko'plab asarlarida g'ijjakning ovozi mavhum va juda nozik bir tovushni ifodalashga qodir. G'ijjakning bu xususiyati uni o'zbek musiqasining yuksak san'ati sifatida ajratib turadi.

Zamonaviy davrda g'ijjak o'zining an'anaviy shaklini saqlagan holda, yangi ijro shakllari va texnikalari bilan ham boyidi. Bugungi kunda g'ijjak nafaqat an'anaviy konsertlarda, balki xalqaro musiqiy tadbirlarda ham ijro etilmoqda. Yangi avlod ijrochilari o'zbek xalq musiqasining zamonaviy shakllarini yaratish va g'ijjakni yangi muhitlarga moslashtirishga muvaffaq bo'lishmoqda.

G'ijjakni yangilash va rivojlantirish, uni nafaqat o'zbek, balki jahon musiqiy sahnasida keng tanitishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda g'ijjakning xalqaro miqyosda keng targ'ib qilinishi, uning milliy musiqamizdagi ahamiyatini yanada oshiradi.

Xulosa

G'ijjak – o'zbek musiqasining ajralmas qismi bo'lib, uning tarixi, shakllanishi va ijro uslubi xalq musiqasining chuqur qatlamlarini aks ettiradi. G'ijjak nafaqat O'zbekistonda, balki butun O'rta Osiyo va jahon miqyosida o'zining betakror ovozi va ijro uslubi bilan e'tirof etilgan. An'anaviy shaklini saqlagan holda, g'ijjak zamonaviy musiqada ham o'z o'rnini topmoqda. O'zbek xalq musiqasining yuksak san'ati sifatida, g'ijjak o'zining betakror tovushlari va yuksak ifodasi bilan musiqiy dunyoni boyitishda davom etmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. Maxmudov, M. (2010). *O'zbek mumtoz musiqasi va uning cholg'u asboblari*. Toshkent: San'at nashriyoti.
2. Yusufov, T. (2012). *G'ijjak va o'zbek xalq musiqasi*. Toshkent: O'zbekiston Noshirlik Uyasi.
3. Sul'tonov, M. (2013). *G'ijjak □ *O'zbek musiqasining jozibas*. Toshkent: Musiqa san'ati.
4. G'ofurov, O. (2015). *O'zbek mumtoz musiqasining rivojlanishi va g'ijjak*. Toshkent: O'zbekiston madaniyati.

Date: 19thDecember-2024

5. Shokirov, N. (2016). *G'ijjak: An'anaviy va zamonaviy shakllar*. Toshkent: Sharq nashriyoti.

